

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 121
שבט תשע"ז

לפעמים עדיף לתקן שוב מלשנות את גבול העירוב

והנה כשהגיע הבודק למקום, סיפר האברך שיש לו בעיה עם צורת פתח אחת, שבסמוך לה נמצא אתר בניה [שמרחיבים את הבניין], והמנופים קורעים את החוט מידי פעם. הוא פנה לקבלן בצורה יפה, והקבלן מאוד מתחשב בו, ואומר לעובדים לקשור לו את החוט, אבל הוא אומר שאינו יכול להשגיח לגמרי, מפני שבהרבה מקרים אינו נמצא בזמן שהמנוף מגיע. האברך הציע להרחיב את העירוב, כדי שהצוה"פ תהיה במקום אחר. אבל לאחר בדיקה יסודית אמר לו הבודק, שאם יזיז את הגבול יצטרך כמה וכמה דברים נוספים, להוסיף לחיים וגדרות, שקשה לעשותם בתנאים אלו. ועדיף לטפל במתכונת הקיימת, בקשירת החוט בזמנים שהוא נקרע, במקום להיכנס לחצרות ולתקן את הגדרות בצורות שונות.

גם זה דבר שיש ללמוד מהנסיון, שלפעמים צריכים לעקוב ולתקן בסבלנות פעם אחר פעם, עד שיסתיים הדבר הגורם את הקלקול, במקום לשנות ולהעביר את הגבול למקום אחר. למרות שהמאמץ הוא קשה מאוד. אלא שבעירוב גדול שנוסף לכך גם שאר התיקונים השגרתיים, יש לחשוש שהאחראי לא יוכל לעמוד בגודל המלאכה, ולכן צריך לשקול את הדברים לפי המקום ולפי הענין. ועלינו לדעת את ההתמודדות הקשה שיש לעוסקים המסורים הטורחים גם בשבילנו, ולהשתדל לסייע להם בהשתתפות קבועה, כדי שיוכלו להמשיך בעבודה הקדושה.

לחי מגדר פח איסקוריטי של אתר בניה

באותו מקום האברך קשר את החוט לעמוד כלשהו בתוך אתר הבניה, עמוד מאולתר מקרשים שהפעלים חיברו עבורו, והחוט עבר סמוך לשער האתר, מעל חתיכת גדר צרה, שהרוחב שלה כ-40 ס"מ. שאל האברך האם הוא יכול לכוון שהגדר עצמה תהיה לחי, שהרי אינה רחבה מאוד, אלא היא כרוחב לחי רגיל, ויש בה גובה י"טפחים. א"כ הוא יחסוך לחפש פתרונות מקרשים. אבל יש חסרון הלכתי בגדר כזו, שהאברך עצמו ציין שמקריאת הגליונות

לחי מגדר של אתר בניה עם בליטות

הוא הרגיש כבר שיש כאן שאלה, מצד דין פתחי שימאי. משום שהגדר אינה ישרה, אלא היא עם בליטות של 4 ס"מ כל 20 ס"מ, [כפי שיש בגדרות הלבנות של אתרי הבניה], והרי זה דומה לקיר שיש בו אבן נכנסת ואבן יוצאת, שהמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) הביא מחלוקת בזה, והתקבל להקפיד שלא יהיה פתחי שימאי, וכמו שכתב המשנ"ב (בשעה"צ ס"ק י"ט) ושלפ"ז עין שיש בו חיפופין [בליטות], אינו מועיל, ומשמע שאפילו כאשר העץ מיוצר באופן זה, ג"כ יש בו דין פתחי שימאי. וידוע

שהחז"א היה דואג לשפות את העמודים של העירוב, שלא יהיה בהם בליטות [למרות שבספרו לא פסל אותם]. וא"כ אף בגדר זו יש לכאורה פסול של פתחי שימאי. העברנו את השאלה לאחד מרבני העירוב, והוא התחבט ואמר שאי אפשר לומר שזה פסול כמו אבן יוצאת, אבל נכון לא להשתמש בצורה כזו. ולכן יש להוסיף עליה קרש. וכן עשה האברך מעצמו, כאשר גילה את הבעיה.

העירוב הוא יחידה אחת, וכל פינה משפיעה על הכל

במסגרת בדיקת העירובים, הוזמן הבודק לאחת הערים בצפון, והאחראי המקומי לקח אותו לסיבוב בעירוב. עם תחילת הסיבוב אמר לו האחראי, שבעירוב של העיר הזו, יש מקומות שכשרים למהדרין, ויש מקומות שהם בדיעבד או רק לפי חלק מהשיטות, לפי מה שהיו האילוצים בשטח. לדוגמה הוא לקח אותו למקום מסוים שיש שם גדר רשת פשוט, באורך כמאתיים מטרים, ורוב הגדר נמוכה, שאין בה שיעור י"טפחים לשיעור הגדול (שיעור חז"א), אלא רק לפי השיעור הקטן של הגר"ח נאה. לעומת זאת בצד אחר של ההיקף היתה גדר גבוהה וחזקה, ולכן הוא אמר ששם זה עירוב מהדרין.

חידוש הפעילות להכשרת עירובים בישובים

בס"ד פעילות מוקד העירוב מתחדשת ומשתקמת ומתרחבת בשבועות אלו, לאחר משבר קשה שאירע בחודשיים האחרונים. ומתוך הודאה לקב"ה, אנו מתפללים ומבקשים מה' יתברך שמו, עד הנה עורונו רחמך ולא עזובנו חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוקינו לנצח. יתן ה' שתשרה ברכה והצלחה בכל מעשי דינינו, ונוכה להמשיך ביתר שאת לזכות את הרבים בלימוד ההלכות ובקיומם, ולסייע בעשיית העירובים, ולא יארע שום צער ושום נזק, בכל אופן שהוא. הוצאת הגליונות ומסירת השיעורים המשיכו בחסדיו ית"ש גם בשבועות אלו, אבל יש עוד הרבה דברים שנותרו מאחורי הקלעים, ממתנים למי שיבוא ויעשה אותם.

בשבוע זה התחילו העובדים לעסוק בהכשרת עירוב בישוב ליד קוממויות, כדי שיוכל להיות ברמת הכשרות הנצרכת למשפחות האברכים. בישוב זה יש בסיס טוב לעירוב מהודר, האחראי מסור מאוד ועוסק גם בלימוד ההלכות, ובעיון בגליונות "תיקוני עירובין", ושואל את השאלות המתעוררות לו בעירוב. ההיקף בנוי ברובו על גדר, ואין חשש מה"ר בתוך הישוב. בתחילה היה בתוך העירוב גם כביש ראשי הסמוך לישוב, ובס"ד ע"פ בקשת מוקד העירוב הפרידו את העירוב של הישוב מהכביש ההוא.

דבר אחד נשאר באותו עירוב, שיש בתוך ההיקף מקום גדול [פי שלש מבית סאתיים] ללא שימוש, ועם הזמן עלו בו קוצים רבים וגבוהים, עד כדי שגם אדם שירצה לעבור בו לקצר דרכו, ימונע מלהיכנס בשטח זה ויעשה עיקוף. במצב כזה הורה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שהשטח נהפך לקרפף שאינו מוקף לדירה, כמ"ש השו"ע (סי' שנ"ח ס"ו) בדין מים שהציפו חצר, ואסור לטלטל בשטח זה כדין כרמלית, וממילא נאסר לטלטל בכל הרחובות שבהיקף העירוב, כיון שהם פתוחים ופרוצים אל המקום האסור. הפתרון להכשיר

הקמת עמודים לחציץ בין הקרפף לישוב

את העירוב, הוא ע"י הפרדה בין הישוב לבין הקרפף במחיצות, או בצורות הפתח שדינן כמחיצה, ואז בקרפף ישאר האיסור לטלטל, ובשאר הישוב יהיה מותר לכתחילה. והנה זמן רב שמוקד העירוב פועל יחד עם האחראי, להשיג תקציב כלשהו לתיקון הדבר, ולאחר מאמץ השיג האחראי מעט מהתקציב, ולא היה שייך יותר. לכן מוקד העירוב נטל את התפקיד להשיג את התקציב, ובשבוע זה כבר העמידו שם ארבעה עמודים חדשים. ובעז"ה בסיים העבודות תבוא הודעה על כשרות המקום.

מי שבידו לסייע בהשלמת התיקון שעלותו עוד 1600 ש"ח, שיפנה בהקדם לטל' של המוקד המופיע בראש הגליון, וזכות הרבים תהיה לזכותו.

התקנה שקטה של עירוב שכונתי באיזור חילוני

בשבוע האחרון הגיע אברך שעשה עירוב שכונתי קטן באזור מסוים בעיר שאינה חרדית, כדי שלא יסמוך על ההיקף הכללי של העיר, וביקש שנעזור לו לשנות את העירוב. לפני יותר משנה הוא הזמין את מוקד העירוב שיתכנן את בניית העירוב, ואח"כ העובדים של המוקד התקינו את העירוב, ובס"ד הוא עומד על מכונו. החששות להתנגדות השכנים נמוגו, אחרי שהתקנה נעשתה בשקט, והתושבים לא שמים לב כלל, שיש כאן חומים חדשים ועמודים שאינם תמרוזים, ויש לציין לתועלת העוסקים, שזה חלק חשוב בהתקנת עירובים במקומות כאלו, כי עיקר הבעיה היא רק כשרואים בשעת ההתקנה, אבל אם ההתקנה היא בשקט בשעות הבוקר [כאשר הם בעבודה], חוסכים הרבה התנגדויות. א. משום שאנשים לא שמים לב כשהדבר כבר עשוי. ב. גם מי ששם לב לא ממהר להתלונן. ג. אין כ"כ דרך שיקבלו את התלונה ואין למי לפנות. [כמובן שצריך לפני העבודה ליטול אישור כלשהו מחבר בעיריה]. אמנם צריך שלא לעשות דברים בולטים במיוחד, וזה צריך ג"כ מומחיות ונסיון כיצד לעשות עירוב כשר וגם מוסתר.

והנה חשוב להדגיש ולהסביר, שאין כזה דבר חצי עירוב מהדרין וחצי לא מהדרין, כי ברגע שיש מקום אחד בעיר שהגדר לא למהדרין, ממילא כל העירוב בכל העיר אינו למהדרין. העירוב הוא יחידה אחת, הוא צריך ליצור טבעת שלמה של מחיצות סביב לעיר או לשכונה, ואם יש חסרון בפניה אחת, כבר אין טבעת שלמה, ולפי השיטות הפוסלות את הגדר שבפניה, כל העירוב פסול. אמנם יש מקומות, בעיקר בעירובים פנימיים שכונתיים, שמפרידים כל אזור בהיקף נפרד, כדי שאם יש פקפוק באזור מסוים, הוא לא יקלקל לשאר האזורים. אבל בעירוב שכולו היקף אחד, כמו שהיה בעיר הזו, הרי שאם קטע אחד אינו מהודר, כל העירוב אינו מהודר.

הענין הזה הוא אחד הדברים הקשים ביותר במערכת כשרות העירובים. כי בכל כשרות יש אלפי פריטים, וגם אם כמה נפסלו, הכישלון הוא במיעוט. ואם ייצור מסוים אינו מהודר, הבעיה היא רק לאותם פריטים שמויצרים באותו קו יצור, משא"כ לפני כן ואחרי יהיה מהודר. אבל בעירוב כל פרט פוגם בהכל. אם ח"ו היה פירצה אחת בפניה של העיר, כל העיר נאסרת בבת אחת! ולא מדובר בפירצה גדולה כ"כ, אלא בסח"כ באורך 5.6 מטר שאין גדר, או צורת הפתח, כבר העירוב פסול לכל השיטות (שו"ע סי' שס"ב ס"י). ואם הפירצה בזיית של פניה, אפילו 40 ס"מ פוסל את כל העירוב (שו"ע סי' שס"ב ס"א).

לכן האחריות של בודקי העירובים כ"כ גדולה וקשה, שהם צריכים להיות עירניים לכל זיית קטנה, גם בקצה העיר, במקום שאין גישה, הם צריכים לכתת רגלם לראות שלא אירע שם תקלה, מעין שקרס או ע"י תושב שהרחיב ובנה.

גדרות שאינן מופקחות כהלכה, פסלו את העירוב

בהמשך הבדיקה, כאשר הם הגיעו למקום של הגדר הנמוכה, עקב הבודק בעירונית גבוהה, כדי לראות שלפחות יש בגדר י' טפחים לשיעור הקטן, אך הנה קרוב לסוף הגדר, לפני החיבור לצורת הפתח הממשיכה את ההיקף, הצטברה כמות גדולה של חול סביב לגדר, והיא ירדה לגובה של 60 ס"מ בלבד, באורך של קרוב לעשרה מטרים. גדר נמוכה כזו, הרי זה כמו שאין גדר כלל, משום שאין בה י' טפחים לפי כל השיטות, ומחיצה פחות מ' טפחים, אינה מחיצה. וכיון שהבעיה הזו נמשכת על יותר מ' אמות [4.80 / 5.60], הרי זה פוסל את כל העירוב. הבודק שהגיע היה מוועזע לגלות שכל העיר מטלטלת בלי עירוב, אך הוא הבחין שהאחראי לא מבין את חומרת הענין.

חול שהצטבר סביב לגדר ואין בה י' טפחים

בסמוך לאותו מקום, היתה בעיה שגם מי שאינו יודע את ההלכות, אינו יכול להתעלם ממנה. ליד תחת אוטובוס שעמדה שם, הגדר היתה פרוצה לגמרי באורך 15 מטר. כל הרשת אינה קיימת, שכפי הנראה האנשים שממתינתים בתחנה, התעסקו בה מתוך שיעמום, ובמשך הזמן היא נהרסה, ורק העמודים והמסגרת נשארו. בהתבוננות קלה היו ניכרים שיירי חוטים שקשרו שם לפני זמן רב, על מנת לתקן את הפירצה (ע"י לבוד). אבל לא היה אפילו חוט אחד שלם.

גדר שנהרסה ותיקני בחוטים שגם הם נקרעו

הדברים האלו מצערים מאוד את הבודקים, שמגלים מקומות שהאחראי משקיע ומתמסר, ואינו יודע לשים לב לפרטים, כלומר אינו יודע שכל פרט מעכב, ומחמת זה משאיר פגמים הפוסלות את כל ההשקעה, ורח"ל מותירים מאות ולפי אנשים תחת חילול שבת בשוגג. מוקד העירוב פועל בס"ד הרבה בתחום זה, לשלוח שליחים שיבדקו וידיעו את העוסקים במצוה, לעשות את העירובים כהלכה. כמובן שבהרבה מקומות אי אפשר להגיע לרמת הכשרות השכונתית המהודרת, ומי"מ מדובר למנוע אפילו דברים הפוסלים ממש.

עשיית עירוב תחומין רק לדבר מצוה

בגליון הקודם הובא מעשה ביהודי מתחזק, שעדיין מבקש ללכת לראות במקום שמשחקים בשבת רח"ל, אבל הוא שאל האם אין לו איסור יציאה מחוץ לתחום, והבאנו בגליון כיצד המשיב חישב את שיעור התחום, וכיצד הוא מצא פתרון מעניין לעשות עירוב תחומין בדרך, באופן שהוא יחזיק זמן רב, גם מבחינת עמידות המאכל וגם שלא יקחו אותו אחרים. ובנוסף הוא שם לב לדין שצריך שיהיה מותר לקחת ממנו בשבת. הסיפור הזה הובא כדי ללמד את הלכות תחומין, ע"י שאלה מעשית שעלתה לדיון בשבועות אלו, ולא ח"ו לדון על הליכה למקומות כאלו בשבת, שאין צד לשומרי מצוות לראות בדברים אלו, ואין צורך לדון אם זריקת הכדור הוא חילול שבת. אבל היו קוראים שהעירו שיש באיסור ללכת למקומות אלו נפק"מ להלכות עשיית עירוב תחומין.

דהנה השו"ע (סי' תט"ו ס"א) פוסק שאין מערבים עירוב תחומין אלא לדבר מצוה, כגון לבית האבל או לבית המשתה, ואם עירב לדבר הרשות הרי זה עירוב. וכתב המשנ"ב שיש דברים שהם להיפק ממצוה ואסור לערב עבורם, כגון נישואי בת ת"ח או כהן, לחתן עם הארץ, שאינו נישואין של מצוה ואין עושים עירוב תחומין ללכת לשם. והוסף המשנ"ב שהיום אין לנו עמי הארץ, אבל אנשים שמולזלים במצוות, הם גרועים מעמי הארץ, דמצוה להתרחק מהם שכמו ילמוד ממעשיהם, וכל שכן שלא להתקרב ולשמוח בשמחתן. (ע"ש בשעה"צ סק"ו). לפ"ז ברור שאין להתיר לעשות עירוב תחומין על מנת ללכת למקום המשחק ההוא. וגם בהלכות שבת כותב המשנ"ב (סי' ש"ז ס"ק נ"ט) שאסור ללכת לטרטיאות וקרקסאות, שהם מיני שחוק ושאר מיני תחבולות.

אלא שבאמת ההוראה הנ"ל ניתנה כמבואר שם לאדם שבקושי מתחיל לשמור שבת, וההוראות בענינים אלו מסובכות וקשות מאוד, והדברים מסורים לפעילים המסורים, ע"פ הנחיית הרבנים, לבחון אם עדיין אינו במצב שיאמרו לו להימנע לגמרי מללכת לשם, וע"י עשיית עירוב תחומין [שהוא מועיל בדיעבד גם לדבר הרשות], יש לקוות שהוא ימשיך להתקדם יותר, ולא לעולל דלת בפניו. ואין כאן המקום להאריך בזה. ובודאי שאין בזה הוראה לעשות עירוב תחומין שלא במקום מצוה, ולא הבאנו את הדברים בגליון אלא בשביל ללמוד ולחדד את ידיעת הדינים, ובזכות הערות של הקוראים הוספנו לחדד גם את ההלכה, שאין מערבים אלא לדבר מצוה.

ומ"מ יש לעיין במי שהוא במצב שאם לא יעשה עירוב תחומין, הוא ילך באיסור רח"ל, אלא שהוא רוצה דרך היתר. האם עשיית עירוב להצילו מאיסור, נחשב עירוב לדבר מצוה, או נשאר כדבר עבירה. ויותר נראה שאינו נחשב לדבר מצוה, משום שהגדר בתקנת חז"ל הוא שההליכה היתה למצוה, ולא מספיק שהעירוב ימנע עבירה בדבר שההליכה היא לדבר עבירה או לדבר הרשות.

הנחת עירוב תחומין בקוממיות לצורך טיול בשבת

ביום שישי האחרון התקשר אברך למוקד העירוב, ואמר שהוא נמצא בישוב חזון יחזקאל, וידוע שהתחום של מי שנמצא בחזון יחזקאל מסתיים באמצע ישוב קוממיות, ואינו יכול להגיע אפילו לבית הכנסת שבמרכז ישוב קוממיות. ואם עושה עירוב תחומין בקוממיות, מותר לו ללכת לכל קוממיות, וכן לחזור ולהסתובב בכל חזון יחזקאל, מפני שחזון יחזקאל הוא ישוב קטן יחסית, וכולו נכנס בתחום של קוממיות, משא"כ ישוב קוממיות הוא ארוך, ורק תחילתו בתוך התחום של חזון יחזקאל. [מקרה זה הוא אחד מעשרות הדוגמאות של דין שאינו ידוע, שיתכן שאנשי עיר א' מותרים ללכת לכל עיר ב', ואילו אנשי עיר ב' אסורים ללכת לכל עיר א', אלא רק למעט ממנה].

הפתרון להתיר לאנשי חזון יחזקאל, הוא ע"י הנחת עירוב תחומין בתוך קוממיות, ואז יש להם דין כמו אנשי קוממיות, ומותרים ללכת לכל קוממיות ולכל האלפיים אמה שמסביב לקוממיות, שהם כוללים בתוכם גם את דירת האירוח בחזון יחזקאל, ואת כל חזון יחזקאל.

האברך השואל רצה ללכת בשבת לטייל בקוממיות בין שאר המקומות, והסתפק האם הנחת עירוב תחומין במקרה כזה נחשב לדבר מצוה, או לא. והנה הרמ"א (סי' תט"ו ס"א) כותב שבכלל היתר לערב לדבר מצוה, מותר גם בשביל לטייל בשבת בפרדס שיש בו שמחה, וזה נקרא דבר מצוה, משום עונג שבת. ולכאורה לפ"ז גם כאן ייחשב לדבר מצוה, כי הרי מדובר בטיול להנאה. אבל הספק הוא כיון שבמקרה זה אין לו שמחה מיוחדת בסיבוב בקוממיות ואותו טיול והנאה הוא יכול לעשות גם בחזון יחזקאל או בקצה תחילת קוממיות והדרך שבינתיים, שהם בתוך התחום, וא"כ יתכן שבמקרה כזה אינו דומה לדבר הרמ"א שדיבר על טיול בפרדס שנמצא מחוץ לתחום, ואין לו פרדס קרוב שיכול לטייל בו בתוך התחום במידה שווה.

נידון זה נשאר לקוראים המעיינים לדון בו, מהו הגדר של צורך מצוה, המתיר לעשות עירוב תחומין. ואיזה דוגמאות מצויות שאדם רוצה לעשות עירוב תחומין ואין בו צורך מצוה. נשמח לשמוע את דברים המעיינים, ובלבד עם מקורות מהפוסקים.

**ניתן לתרום בכל רחבי הארץ
במכשירים של "נדרים פלוס"
וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323
או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008
עבור: "מוקד העירוב" בני ברק**

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

